

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Interpretace fenoménu bláznovství v renesanční
filosofii a literatuře**

Eva Bartovská

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

**Interpretace fenoménu bláznovství v renesanční filosofii
a literatuře**

Eva Bartovská

Vedoucí práce:

PhDr. Kastnerová Martina, Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, 5. srpen 2014

.....

Děkuji své vedoucí bakalářské práce, PhDr. Martině Kastnerové, Ph.D.
za cenné rady a za čas, který strávila nad mou prací.

OBSAH

1. Úvod.....	6
2. Charakteristika bláznovství.....	7
2.1. Podoby šílenství	7
2.2. Renesanční období.....	8
2.3. Pesimismus renesance - selhání rozumu	10
2.4. Renesanční pohledy na bláznovství a nemoc zvaná melancholie	11
2.5. Hysterie a mánie	16
3. Interpretace bláznovství ve vybraných renesančních dílech	19
3.1. Projevy bláznovství v díle <i>Lod' bláznů</i>	19
3.2. Projev bláznovství v díle <i>Chvála bláznivosti</i>	22
3.3. Projevy bláznovství v díle <i>Zuřivý Roland</i>	24
3.4. Projevy bláznovství v díle <i>Důmyslný rytíř don Quijote de la Mancha</i>	26
4. Interpretace bláznovství v Shakespearových hrách	29
4.1. Projevy bláznovství v díle <i>Zkrocení zlé ženy</i>	29
4.2. Projevy bláznovství v díle <i>Jak se vám líbí</i>	31
4.3. Projevy bláznovství v díle <i>Hamlet</i>	33
4.4. Projevy bláznovství v díle <i>Král Lear</i>	35
4.5. Projevy bláznovství v díle <i>Zimní pohádka</i>	37
5. Závěr.....	40
SEZNAM LITERATURY	41
RESUMÉ.....	43

1. Úvod

Tématem práce je *Interpretace fenoménu bláznovství v renesanční filosofii a literatuře*. Teoretická část práce se bude zaměřovat na kategorie bláznovství a jejich charakteristiku dále bude stručně vymezen termín renesance a renesanční období pro potřeby této práce. Pozornost se bude primárně soustředit na fenomén bláznovství - jeho konkrétní projevy a základní rozdělení, vč. tradičních „chorob“- melancholie, hysterie a mánie.

Druhá konkrétně orientovaná část bude pojednávat o vybraných dílech renesanční literatury, která představují specifickou interpretaci fenoménu bláznovství. K analýze byla vybrána díla *Lod' bláznů* Sebastiana Branta, *Chvála bláznivosti* Erasma Rotterdamského, Ariostův *Zuřivý Roland* a Cervantesův *Důmyslný rytíř don Quijote de la Mancha*. V každém z vybraných děl se objevuje zpracování některé z kategorií charakterizovaných v obecné části, resp. projev tzv. melancholie, hysterie a mánie.

Ve třetí a poslední části se naše pozornost zaměří na alžbětinské divadlo, konkrétně na Williama Shakespeara a jeho hry *Zkrocení zlé ženy*, *Jak se vám líbí*, *Hamlet*, *Král Lear* a *Zimní pohádka*, v nichž budou opět analyzovány příklady fenoménu bláznovství. Východiskem naší analýzy je teoretická část práce. Chceme na konkrétních příkladech ukázat, že se jednotlivé „choroby“ mohou objevovat současně.

Cílem této práce bude vymezení pojmů hysterie, mánie a melancholie, jejich určení na základě analýzy na pozadí dějové linie vybraných děl a zařazení prvků chování hlavních postav jednotlivých děl do definice dané skupiny.

2. Charakteristika bláznovství

Tato práce se zaměřuje na některé druhy bláznovství - melancholie, mánie, hysterie. Zvolené tři nemoci budou definovány pro potřeby práce a v praktické části pak budou tyto definice použity pro analýzu děl *Lod' bláznů* Sebastiana Branta, *Chvála bláznivosti* Erasma Rotterdamského, *Zuřivý Roland* Ludovica Ariosta, *Důmyslný rytíř don Quijote de la Mancha* Miguela de Cervantese a Shakespeareových her *Zkrocení zlé ženy*, *Hamlet*, *Král Lear*, *Jak se vám líbí* a *Zimní pohádka*. Součástí definic v teoretické části bude i charakteristika jednotlivých kategorií bláznovství v souladu s konceptem Michela Foucaulta, jež budou též souviset s vybranými díly.

2.1. Podoby šílenství

Zejména v 18. století se setkáváme s „identifikací s románovou postavou“. S tímto termínem přichází Foucault ve své charakteristice podob šílenství. Asi nejvýstižnějším příkladem je hlavní hrdina románu Miguela de Cervantese Saavedry – Don Quiote. Hlavní hrdina čte mnoho knih a začíná trpět představou, že je udatným rytířem, jaký je popisován v knihách, které čte. „Identifikací s románovou postavou“ rozumíme přenesení ideje z knihy na čtenáře. Spisovatelův text je čtenářem vnímán jako skutečný, v důsledku čehož mohou u čtenáře vzniknout bludy. Ty se mohou objevit pod vlivem touhy žít v době, o které čteme a která se zdá být lepší než náš skutečný život.¹

Další kategorií, kterou chápe Foucault jako blízkou definici „identifikace s románovou postavou“, je „šílenství marnivosti.“ Zde se šílenec neztotožňuje s žádným literárním vzorem, ale sám sobě přiřazuje nějaké „přednosti, ctnosti a schopnosti.“²

Další kategorií je „šílenství spravedlivého trestu“, tj. za pomoci trestu se objevuje pravda. „Spravedlnost u tohoto druhu šílenství je pravdomluvná.“³ Zpravidla touto nemocí trpí lidé, kteří provedli něco, co neměli. V představách se jim vyjevují různé tresty, které je za takový skutek čekají. Poslední typ šílenství je „beznadějná vášeň“. Uveďme si příklad: Bezhlavě zamilovaný muž ztratí svou lásku (smrt, nebo jiný

¹FOUCAULT, Michel. *Dějiny šílenství: Hledání historických kořenů pojmu duševní chorob*, s. 29.

²Tamtéž, s. 29-30.

³Tamtéž, s. 30.

způsob odchodu z jeho života) a v důsledku toho se zblázní. Velká láska se v podstatě promění v bludy, ve kterých je tento hluboký cit obsažen.⁴

2.2. Renesanční období

Renesance je období, které se rozvíjelo v každé zemi v jinou dobu a do některých částí světa se ani nedostalo. Již ve středověku lze objevit některá literární díla, která jsou svými myšlenkami považována za renesanční. Celý jev lze pozorovat i obráceně, tj. mnoho prvků středověku se objevuje i v renesančních dílech. Huizinga celý jev dokazuje na příkladu osobností, kterými jsou Ariosto, Rabelais, Markéta Navarrská, Castiglione a celé umění spojené s výtvarnictvím. Všechna tato díla v sobě mají mnoho znaků, typických pro středověk. Přesto je potřeba tato dvě období od sebe rozlišovat, jak ostatně míní i Huizing: „Středověk a renesance se pro nás staly pojmy, v nichž vychutnáváme podstatu těchto epoch, jejich zvláštnosti a rozdílnost, tak zřetelně jako rozdíl mezi jablkem a jahodou, i když je téměř nemožné tento rozdíl popsat.“⁵

Renesance znamená určitý rozvoj různých „kulturních, duchovních a uměleckých jevů.“⁶ Díky prudkému rozvoji se největšího rozmachu dočkala nejprve Itálie a po ní i další národy, které reagovaly na různé negativní faktory z hlediska sociálně ekonomického. Ekonomického, např. vznikání a rozšiřování společností ve městech, zavádění „peněžní renty“ a nadále vytváření nových národů. Podle Šmahela je renesance buď přímo, nebo nepřímo spjata s antickou tradicí.⁷

Renesance se zrodila v italských městských státech. Objevuje se zde mnoho umělců a myslitelů, o kterých lze říci, že jejich činnost je renesanční. Umělec už zde není vnímán jen jako tvůrce určitých děl, ale jeho činnost dokáže měnit jeho samotného, jeho sociální postavení a cítění. Tento umělec zasahuje do života města a vytváří si vztahy k druhým lidem. Eseje Jacoba Burckhardta ukazují pevný obraz renesance, který je vnímán jako klíčový pro italskou civilizaci. Burckhardt, který je považován za otce „renesančního člověka“, se neustále snažil spojovat dvě odlišná, i když zároveň spolu související, témata. Prvním tématem, kterým se zabýval, je velká pozornost, která byla věnována v období renesance především člověku, který byl vyvyšován a vnímán, jako

⁴ FOUCAULT, Michel. *Dějiny šílenství: Hledání historických kořenů pojmu duševní choroby*, s. 30.

⁵ HUIZINGA, Johan. *Podzim středověku*, s. 307.

⁶ ŠMAHEL, František. *Mezi středověkem a renesancí*, s. 285.

⁷ Tamtéž, s. 285-286.

by byl středem vesmíru. Díky novému směru, který se rozvíjel v renesančním období - filosofie člověka, se začala vytvářet i teorie výchovy člověka. V této době se také objevuje nová pedagogika, která se zaměřuje na politické záležitosti.

Taktéž se zvyšuje počet lidí, kteří se zaměřují na jinou činnost, než je jejich původní povolání. Touto činností jsou především umění, umělecké dílny, humanistické školy apod.⁸

Renesance, která je vnímána jako historické období, které patří především do západní kultury, bývala po většinu svých časů chápána ve svých rysech, konzistencích a základech, jako znovuzrození antického člověka. Názory ohledně tohoto období byly různé, hlavním tématem, které bylo diskutováno, byl její vztah ke středověku. Debatovalo se o tom, jestli je renesance opakem středověku, anebo zda jsou tato dvě období v určité „kontinuitě“. Objevily se snahy zjistit, zda, jak a kdy přesně se do různých oblastí lidské činnosti promítly krize civilizace a kulturní zvraty. A v neposlední řadě, zda-li se renesanční prvky objevily i za hranicemi Itálie a zda měla za hranicemi pořád stejné rysy, popř. jak se v těchto zemích projevovala.⁹

Podle Kristellera si renesance ze středověku převzala „propracovaný a specializovaný systém vědění“. Doba, která se zabývala sedmi svobodnými uměními, kdy student dokázal ovládnout celek světského vědění, je podle Kristellera pryč. Na počátku renesance, tj. 11. - 12. století, se značně rozšířilo vědění, bylo možné nahlédnout do různých vědeckých a filosofických textů, které byly často překládány z arabštiny a řečtiny, a rozšířila se výuka na různých univerzitách. V období 13. století sedm umění a různé specializované disciplíny nemohl ovládat pouze jeden člověk, proto se umělci a myslitelé rozdělují právě podle disciplín, které ovládají. Díky tomu, že se z člověka stal „specialista“ na určitou disciplínu, mohlo docházet k rozvoji jednotlivých věd, např. „Teologie, římské a církevní právo, medicína, matematika, astronomie a astrologie, logika a přírodní filosofie, a konečně gramatika a rétorika.“¹⁰

V období renesance se nerozvíjelo pouze optimistické myšlení, které zdůrazňují někteří autoři. Podle Delumeaua se v období renesance rozvíjel spíše pesimismus, ačkoliv slovo pesimismus lidé ještě v těchto dobách neznali.

⁸ GARIN, Eugenio. *Renesanční člověk a jeho svět*, s. 11.

⁹ Tamtéž, s. 17.

¹⁰ KRISTELLER, Paul Oskar. *Osm filosofů italské renesance*, s. 148.

U mnohých autorů je naopak renesance chápána jako „obroda vědění, literatury a vkusu“. Tyto prvky se objevují především v Itálii v 15. století, ve Francii a Německu v 16. století. Často se o tomto období hovořilo jako o „zlatém věku“. Zlatý věk byl chápán jako období, které probíhalo někdy v dávných dobách, a často byl tímto termínem označován biblický ráj. Jeho hlavní podobou bylo období prožité beze strachu, zla a neštěstí.¹¹

Podle Delumeaua bychom mohli nalézt i další rysy období renesančního pesimismu. Hlavním rysem je právě zvolené téma „bláznivost“, která je často spojovaná se „světem naruby“. Bláznovství se v této době projevuje všude. Jak už zde bylo popsáno, renesanční bláznovství má dva významy. Jak říká Delumeau: „Jeho lidové kořeny s často vzdáleným původem byly nikoliv projevem melancholie, nýbrž zdraví.“¹²

V období renesance církev často bojovala proti veřejným projevům šílenství. Ovšem její snaha se omezovala pouze na izolaci od věřící společnosti. Blázni se často dostávali do nemilosti církve a následné izolace, kterou představovala buď budova za městem, nebo i malá vesnička. Církev vnímala bláznovství jako hřích, ale toto pojetí se nesetkalo s pochopením lidu. V této době se za bláznovství považovalo jakékoliv chování mimo společenské normy.¹³

Renesanční bláznovství je směšné, a proto se o něm dovídáme v celé řadě děl i s podrobnými detaily. Podle Delumeaua čím více se ony detaily přeženou, tím budou mít díla větší úspěch. Z díla si potom čtenář může odnést i různá ponaučení. V dřívějších dobách dílo, které se zabývalo bláznovstvím, nebylo jenom pro zábavu, ale důležité bylo čtenáře poučit a v menší míře ho i zastrašit.¹⁴

2.3. Pesimismus renesance - selhání rozumu

Jak už bylo naznačeno v předcházející kapitole, renesance byla vnímána i jako období pesimismu. Tento pesimismus vznikal především jistým tlakem ze strany církve. Její moc byla oslabována vlivem nově se rozvíjející vědy. Církev nutila lidi zpytovat svědomí.

¹¹ DELUMEAU, Jean. *Hřích a strach*, s. 137.

¹² Tamtéž, s. 142.

¹³ Tamtéž, s. 144.

¹⁴ Tamtéž, s. 146.

V této době se začíná objevovat „pohrdání světem a snižování hodnoty člověka. Tyto dva aspekty spolu souvisí a mají nejspíše základy především v Bibli, ale též i v řecko- římské kultuře.“¹⁵

Člověk je zde vnímán jako špatný a jeho rozum je chápán jako bezmocný. Tento názor byl v době vrcholné renesance doveden až do svých krajností.¹⁶

Na počátku 16. století začaly vzrůstat pochybnosti o tom, zda je kapacita lidského rozumu omezená. Všechny autority se začaly podle Delumeau otřásat v základech a to především proto, že se začala projevovat reformace. Díky reformaci se začal u lidí objevovat skepticismus. Ten se posléze stal důležitým tématem. Lidé v renesanci začínali mít pocit, že jejich duchu je náhle v těle nějak těsno. Proto si začali klást různé otázky, kterými např. byly: „Jaká je hranice lidského poznání?“ Delumeau nám ukazuje na příkladu optimistických děl Erasma Rotterdamského, jaký měl skepticismus vlastně vliv. V díle *Chvála bláznivosti*, o kterém bude pojednáváno v praktické části, se dovídáme, že „vědy“ jsou vynález zlých duchů, jejichž vinou se lidé vzdálili od zlatého věku, a že bezbožná zvědavost nutká člověka, aby vnikal do skrytého soukolí světa.“¹⁷

2.4. Renesanční pohledy na bláznovství a nemoc zvaná melancholie

Tato kapitola má ukázat, jak se lidé v renesanci vyhýbali bláznům, a jednotlivé prvky šílenství, které se v této době objevovaly. Konec 15. století je chápán jako doba, kdy začínají být blázni spojováni se silou řeči, tj. podle lidského vyjadřování, se poznalo, jestli se jedná o rozumnou bytost nebo blázna. V době gotiky se u lidí střídal strach ze smrti a ze šílenství. „Tanec smrti“ na hřbitově neviňátek a triumf smrti na stěnách Compo Santo v Pise, tyto události odstartovaly tradici karnevalů Bláznů, které se v období renesance slaví po celé Evropě.¹⁸

Existují zde různé slavnosti, jež se pořádají „společnostmi bláznů“. Například podle Foucaulta: „*Modrá loď*“ ve Flandrech, existuje celá ikonografie, táhnoucí se od Boschova obrazu *Lod' bláznů* po Breughela a *Bláznivou Margot*, existují také vědecké

¹⁵ DELUMEAU, Jean. *Hřích a strach*, s. 15.

¹⁶ Tamtéž, s. 161

¹⁷ Tamtéž, s. 161-162.

¹⁸ FOUCAULT, Michel. *Psychologie a duševní nemoc*, s. 83.

texty, díla filosofická nebo morálně kritická, jako například Brantova *Lod' bláznů* nebo Erasmova *Chvála bláznovství*.¹⁹

Začínala se vytvářet rozmanitá díla zabývající se šílenstvím, a to jak v alžbětinském divadle, o kterém bude řeč v následujících kapitolách, tak i v divadlech jiných než anglických. Ve francouzském divadle jsou podle Foucaulta „scény bláznovství součástí dramatické stavby stejně jako sny a později scény pravdivého vyznání; vedou drama od iluze k pravdě, od klamného řešení k pravdivému rozuzlení. Jsou jedním z hlavních prostředků jak barokního divadla, tak i soudobých románů: velká dobrodružství rytířských románů se často mění v obrazy výstřední fantazie, která již nedokáže své chimérické představy ovládat.“²⁰

Dva velice známí lékaři, kteří se problémem bláznovství dlouhou dobu zabývali, byli „Paracelsus a Platter“. K nim se později přidává Jean Fernel, další z významných lékařů své doby.²¹

Paracelsus touto svou teorií ovlivnil i další lékaře, kteří se zabývali bláznovstvím, a jedním z nich byl právě druhý jmenovaný Platter. Platter se snažil „utřídit duševní nemoci“.²² Je považován za prvního lékaře, který se nezabývá pouze pozorováním pacienta, ale vytváří i svůj „srovnávací přístup“. Klasifikace je důležitá a má určitou přednost, kterou je například řád. Platter je považován za prvního lékaře, který rozdělil různé „patologické stavy“, které se zhoršovaly, od nemocí, které se týkaly poruchy inteligence pacienta, a nejen inteligence, ale i schopnosti poznávat.²³

Platterova klasifikace byla dalším významným krokem vpřed na poli poznávání duševních poruch. Blázni jsou, díky jeho klasifikaci, rozděleni do různých skupin. Ukazuje nám rozdíl mezi tím, kdy je narušen intelekt, emocionální život nebo kdy je narušeno sebezpožívání pacienta.²⁴

Už v období středověku byl za šíleného člověka považován ten, kdo se chová jinak než druzí lidé. Jeho slova byla často chápána jako nesmyslná, nedůležitá a nepravdivá.²⁵

¹⁹ FOUCAULT, Michel. *Psychologie a duševní nemoc*, s. 84.

²⁰ Tamtéž, s. 84.

²¹ ČERNOUŠEK, Michal. *Šílenství v zrcadle dějin*, s. 182.

²² Tamtéž, 183.

²³ Tamtéž, s. 183.

²⁴ Tamtéž, s. 184.

²⁵ FOUCAULT, Michel. *Diskurs, autor a genealogie*, s. 9.

Buď byla bláznova řeč naprosto ignorována, sotva ji vypustil z úst, nebo naopak byla vnímána jako zpráva od člověka, který je tak rozumný, ve srovnání s ostatními lidmi, že mu nerozumíme. Ovšem řeč blázna jako taková neexistovala.²⁶

V další části textu se zaměříme na jednu z nemocí, kterou trpěli renesanční blázni. Tato nemoc se v daném období objevovala tak často, že si ji jako námět své knihy vybrala celá řada autorů. Některé z nich uvedu v následujících odstavcích.

Začneme definicí melancholie Roberta Burtona, který žil v letech 1577-1640. Byl to anglický duchovní esejista a proslavil se dílem, které je našim stěžejním zdrojem pro tuto problematiku. Kniha *Anatomie melancholie* vyšla roku 1621 - tedy z období renesance - na rozdíl od děl Foucaulta a Černouška, kteří v tomto období psali. Burton vysvětluje, že každý autor si myslí, že při melancholii je postižená jiná část těla. Někteří autoři se domnívají, že tato choroba nejvíce postihuje srdce, mozek nebo i jiný orgán. Ovšem nejvíce autorů je toho názoru, že napaden je především mozek. Vyjdeme-li z předpokladu, že melancholie je pomateností, pak se zákonitě musí týkat mozku.²⁷

Osoby, které jsou nejvíce ohrožené touto nemocí jsou ty, které mají ve svém horoskopu „neblahou pozici Měsíce, Saturnu a Merkuru; lidé žijící v nadmíru chladném anebo horkém podnebí; ti, kdo se narodili melancholickým rodičům; kteří trpí šesterem chyb proti přirozené životosprávě; ti, kdo mají černou kůži či příliš sangvinickou letoru, mají malou hlavu, horké srdce, vlhký mozek, horká játra a studený žaludek, kdo dlouho trpěli nějakou nemocí; osoby přirozeně osamělé, poněvadž se věnují bádání, oddávají se hlubokému přemítání, ti, kdo žijí netečně a vyhýbají se jakékoli činnosti.“²⁸

Příčiny vzniku melancholie mohou být dvojího druhu, jak nadpřirozené, tak přirozené. Nadpřirozené důvody seslal Bůh nebo jeho andělé. V nejhorším případě to mohou být i ty, které seslal Ďábel nebo stvoření, která jsou mu nápomocná. A přirozené příčiny mohou být „nebesa, planety, hvězdy atd.“, které mají na člověka různý vliv. Dalšími příčinami, proč vzniká melancholie, mohou být i rodiče či špatná životospráva.²⁹

Burton tedy chápe melancholii jako nemoc, kterou lze „získat“ různými způsoby. Podle jeho názoru je melancholie protikladem šílenství a zahrnuje v sobě

²⁶ Tamtéž, s. 10.

²⁷ BURTON, Robert. *Anatomie melancholie*, s. 185.

²⁸ Tamtéž, s. 187.

²⁹ BURTON, Robert. *Anatomie melancholie*, s. 200-203.

„nejrůznější psychopatologické projevy: lykantropii, hydrofobii, náboženské šílenství, manické záchvaty.“³⁰ Melancholie se často chápe jako nějaký nerozumný aspekt, který je v lidské duši a který se snaží z člověka dostat ven pomocí různých silných emocí.³¹

Podle Foucaulta Burton chápe melancholii jako určitou „úzkost duše“. K této úzkosti duše vedou různé příčiny např.: „boží trest, špatná astrologická konstelace, stáří, neblahý vliv nemocných rodičů v dětství, špatná strava nebo naopak nadbytek stravy, vliv špatného povětří, samota, lenost, velká námaha. Hodně melancholického utrpení natropí čary, kejkle, uhranutí a nekalé rejdy čarodějů. I psychologické příčiny jsou nabíledni: strach, žal, stud, pohrdání, vztek, zlost, závist, nenávist, sebeláska, touha po slávě, potřeba sebechvály, pochlebenství.“ Ovšem melancholií může trpět i člověk, který má ve své hlavě velké znalosti a z těchto znalostí, respektive z této moudrosti, se může pak stát bláznem. Vnější příčiny, proč vzniká melancholie, bývají nejčastěji „Teror, zemětřesení, zesměšnění okolí, ztráta svobody, uvěznění, smrt nebo ztráta lidských vztahů.“³²

Podle Burtona jsou některé příznaky melancholie skryté a jiné zase zjevné. Některých znaků si všimneme na těle a některých v mysli pacienta.³³

„Melancholie se projevuje buď formou sklonu čili dispozice, anebo stavu neboli habitu. Pokud je sklonem, tak se jedná o melancholii přechodnou, která přichází a odchází, provází i ty sebenepatrnější okamžiky smutku, nouze, nemoci, zmatku, strachu, trápení anebo duševního rozrušení, jakoukoli strast, rozladění či myšlenky vyvolávající stísněnost, otupělost, omrzelost a zmatek v duši.“³⁴

V alžbětinském písemnictví se objevuje mnoho postav, které trpí nemocí melancholie. Díky tomuto faktu, se dají utřídit do několika skupin „ Za prvé ti, kteří trpí pocitem nadřazenosti a zneuznaností a vyhledávají samotu. Za druhé, melancholičtí zrádci a náchylní k zločinu a pomstě. Za třetí, cyničtí melancholikové, které společnost snáší a kteří jsou občas i v oblibě. Za čtvrté, melancholičtí učenci, které na ulici poznáme podle bolestínského vzhledu, černého oděvu a nemotorných pohybů. Za páté,

³⁰ ČERNOUŠEK, Michal. *Šílenství v zrcadle dějin*, s. 67.

³¹ Tamtéž, s. 67.

³² ČERNOUŠEK, Michal. *Šílenství v zrcadle dějin*, s. 67.

³³ Tamtéž, s. 67.

³⁴ BURTON, Robert. *Anatomie melancholie*, s. 179.

zamilovaní melancholici a za šesté, nábožensky zapálení melancholici³⁵ - to jsou všechny případy toho, kdy má příčina nebo důsledek, jakoukoliv spojitost s náboženstvím.³⁶

Úvahy o této nemoci dávaly možnost autorům připomenout, jaké jsou meze svobodné lidské vůle - dané „tělesnými šťávami a planetárními vlivy“.³⁷ Tato choroba má takovou povahu, která odpovídá zemi. Melancholie vykazuje úpadek věku a hlásá stáří. Nejvíce působí mezi třetí hodinou odpolední a devátou hodinou večer. Je to doba, kdy se lidský mozek zatemňuje a člověk je smutný.³⁸

Melancholii má na svědomí především slezina, která využívá různých složek pro vlastní výživu a část posílá do žaludku. Když se její činnost z určitého důvodu naruší, tak neodstraňuje z krve tuto nemoc a jen ji přivolá.³⁹

Další druh melancholie, kterou lidé často trpěli, se nazývá melancholie zamilovaná. Tato nemoc se objevuje přibližně na přelomu 16. -17. století. Hovoříme o ní nejen jako o melancholii zamilované, ale také jako o „nemoci z lásky nebo o erotické melancholii“. Chorobu lze popsat následovně: Pokud se osoba do někoho zamiluje a věnuje druhé osobě, do které se zamilovala, svojí lásku stejnou, jako kdyby první zamilovaný člověk věnoval druhému něco movitého a osoba, které byla věnována láska, najednou někam zmizí a už ji zamilovaný nevidí, odnáší si sebou i půlku zamilovaného. V takovém případě dochází k úpadku do této melancholie, kdy zamilovaný bude mít pocit osamění.⁴⁰

Nyní se vraťme ještě jednou k Burtonovi a jeho vysvětlení melancholie lásky, které popisuje. Jak poznáme, že člověk trpí touto melancholií? Symptomy se dají nalézt jak na těle, tak i na duši. Například osoba vypadá bledá a může začít hubnout. Další symptomy, které se dají poznat na těle, jsou zapadlé oči, pomalá chůze, problémy se spánkem nebo neustálé povzdechování si. Často se objevuje i ztráta chuti k jídlu a neustálý smutek, takže i nechut' cokoli dělat a neustálý pláč.⁴¹

³⁵ DELUMEAU, Jean. *Hřích a strach*, s. 194.

³⁶ Tamtéž, s. 194-195.

³⁷ Tamtéž, s. 187.

³⁸ Tamtéž, s. 187-188.

³⁹ Tamtéž, s. 188-189.

⁴⁰ Černoušek, Michal. *Šílenství v zrcadle dějin*, s. 69.

⁴¹ BURTON, Robert. *Anatomie melancholie*, s. 246-247.

Jak vyléčit melancholii lásky? Podle Burtona se dá vyléčit: „tělesným cvičením a dietou. Nejběžnější prostředky, jak se jí bránit, jsou práce nebo lehká a střídavá stálá činnost. Nadále zaměstnávání se něčím důležitým, časté koupele, pocení a postění se. U mužů se doporučuje hudba, slavnosti a dobré víno.“⁴²

2.5. Hysterie a mánie

Nejdříve se zde pokusíme vysvětlit, co je to hysterie, jaké jsou její příznaky a jak se projevuje. Existuje mnoho studií, které popisují hysterii. Dnes se nejčastěji používá termín "hysterický syndrom".⁴³

Hysterií se v dřívějších dobách myslel nějaký „vnitřní žár“, který se dostává rychle všude po těle. Kdyby jsme se podívali na pacienta, tak se tento žár jevil stálým svíjením a velkými křečemi. Často se doktoři ptali na otázku: Nemá tento žár něco společného s milostnou vášní? Když milostná vášň je často doprovázena hysterií? Tato milostná vášň se nejvíce objevovala u žen a dívek, anebo u žen, které ztratily svého manžela.⁴⁴

Samotné slovo hysterie pochází ze starořečtiny a znamená dělohu. Dříve se předpokládalo, že hysterie je choroba, která je ryze ženskou záležitostí, a to proto, že se týkala ženského lůna a různých změn, které zde probíhaly. Chápání ženského reprodukčního systému jako něčeho, co vyvolává hysterii je, podle Černouška, spojeno s „neukojenou sexualitou“ a kvůli tomu se potom u žen objevuje něco, co rozvrací jejich mysl.⁴⁵

Hysterie je velice zvláštní nemoc, protože vypadá skutečně reálně, ale na druhé straně nás může klamat. Reálnou ji chápeme kvůli pohybu fluid. Klamavou, protože se při ní objevují příznaky, které vypadají, že souvisí s určitým orgánem.⁴⁶

Pokud jsou naše tělo i duše více prostupné, tak se u nás více objeví hysterie. Ovšem pokud jsou naše tělo i naše duše dostatečně pevné a odolné, tak se u nás hysterie projeví jen málokdy.⁴⁷

⁴² Tamtéž, s. 272- 277.

⁴³ ČERNOUŠEK, Michal. *Šílenství v zrcadle dějin*, s. 134.

⁴⁴ FOUCAULT, Michel. *Dějiny šílenství: Hledání historických kořenů pojmu duševní chorob*, s. 89.

⁴⁵ ČERNOUŠEK, Michal. *Šílenství v zrcadle dějin*, s. 134.

⁴⁶ FOUCAULT, Michel. *Dějiny šílenství: Hledání historických kořenů pojmu duševní choroby*, s. 95-96.

⁴⁷ FOUCAULT, Michel. *Dějiny šílenství: Hledání historických kořenů pojmu duševní choroby*, s. 96.

Použití termínu hysterie není jen fenoménem dvacátého století. Ukazuje to už případ Mary Glover v roce 1602. Tato dívka byla považována za očarovanou, i když pouze trpěla hysterií. Případ údajně očarované Mary Glover vyvolal intenzivní debatu o hranicích mezi přirozeným a nadpřirozeným, která vyústila v první etiologii o hysterii v angličtině.⁴⁸

Edward Jordan tvrdí, že hysterie je přirozená nemoc, která by mohla napodobovat příznaky démonického posednutí. Satanské síly ožívají čarodějnic v ženském těle a to zejména v její sexuální a reprodukční funkci. Jordan tvrdil, že moc čarodějnic je pouze fantastická fikce a ženy trpící hysterií byly zavřeny pro vědecký výzkum. Je také dost možné, že tzv. lovy čarodějnic měly být pouze prostředkem, jak posílit mužskou hegemonii v anglické společnosti. A právě z tvrzení, že čarodějnice není posedlá žena s neobyčejnými rysy a vlastnostmi, ale jen nemocná bytost, lze vycítit spíše degradaci postavení ženy.⁴⁹

Marianne Hester konstatuje, že lov na čarodějnice skončil proto, že vznikl nový a účinnější způsob ovládnutí žen. Muži. Tento zlom je charakteristický novou ideologií, kdy už ženy nejsou vnímány jako čarodějnice, ale jako hysterické. Hysterka znamená sexuálně pasivní a domácká a zdůrazňuje dámské (podřízené) místo v manželství.⁵⁰

Další nemocí, je mánie. Tato choroba se chápe jako určité „napětí tkání“, jež je hodně citlivé na různé podněty, které mohou být i nepatrné. Člověk, který trpí mánií, vnímá každý podnět, jeho organismus ale na něj reaguje mnohem více než by měl. Černoušek tvrdí, že se „objevuje manická tenze, maniakální napětí vznikající ze stavu vyprahlosti, vysušenosti.“⁵¹

De La Riva popisuje, že „mánie spočívá v živosti vnitřních dojmů, v rychlosti myšlenkových asociací, v nepozornosti k vnějšímu světu. Předměty tohoto světa nepůsobí na mysl nemocného stejnými vjemy jako na mysl zdravého. Duše onemocnělého je plně zaměstnána činností vznikající rozrušením jeho mozku. Představy jsou natolik živé, až se pacient domnívá, že představují reálné věci a podle

⁴⁸ LEWIS, Joanna. *Lady MacBeth and the Daemonologie of Hysteria*, s. 21-22.

⁴⁹ Tamtéž, s.22.

⁵⁰ LEWIS, Joanna. *Lady MacBeth and the Daemonologie of Hysteria*, s. 23-24.

⁵¹ ČERNOUŠEK, Michal. *Šílenství v zrcadle dějin*, s. 78.

toho také jedná. U mánie je pohyb mysli nepřetržitý a vytváří prostor pro nesouvislé myšlenky a výbušná gesta.⁵²

Tato choroba ničí naše znalosti a vnímání. Buď je toto vnímání přehnané anebo to, co ukazuje, je klamavé. To znamená, že je narušeno naše chápání pravdy v myšlení. Při melancholii se často u pacienta objevuje i smutek a strach. U mánie se naopak objevuje odvaha a zuřivost. Mánie, ale i melancholie, se týkají toho samého, a to pohybu fluid. U mánie se ale jedná o pohyb, který je jiný. Je to takový pohyb, který probíhá neustále do kola, je divoký, a působí na naše myšlení tak, že je nesouvislé. Často se u maniaka vyskytují i různá výbušná gesta a nekonečně dlouhý hovor.⁵³

Mánie se popisuje jako určité „napětí vláken“ a maniak je jenom, jak popisuje Foucault, „nástroj, jehož struny jsou tak přetažené, že je rozechvěje i ten nejbzdálenější a nejlehčí podnět.“ Maniak reaguje na jakýkoliv popud. Podněty, které jsou v jeho okolí, jeho organismus násobí, což znamená, že maniak z ničeho nic nahromadí sílu navíc. V tom případě nemocný, nedokáže být citlivý, právě kvůli nahromadění energie. „Základní příznaky pocházejí z toho, že se věci nejeví nemocným takové, jaké jsou.“ Při nemoci mánií jde o chybu ve smyslových vjemech, kdy získáváme nesprávné informace. Foucault nakonec k této nemoci říká že, „psychologie šílenství tu transponuje do metafory rezonance - jakéhosi hudebního souladu vlákna s pocity, které je rozechvěly - starou myšlenkou pravdy jako „shody mezi myšlením a věcmi.“⁵⁴

⁵² ČERNOUŠEK, Michal. *Šílenství v zrcadle dějin*, s. 79.

⁵³ FOUCAULT, Michel. *Dějiny šílenství: Hledání historických kořenů pojmu duševní choroby*, s. 78-79.

⁵⁴ Tamtéž, s. 79-80.

3. Interpretace bláznovství ve vybraných renesančních dílech

3.1. Projevy bláznovství v díle *Lod' bláznů*

Prvním dílem analyzovaným v této kapitole bude *Lod' bláznů* Sebastiana Branta. Z vybraných děl je tato kniha nejstarší. Následující díla budou řazena chronologicky od nejstarších. Kniha byla zvolena na základě jejího zaměření týkajícího se jednání s bláznem, trpícími melancholií, hysterií, mánií, ale i dalšími druhy šílenství objevujících se v dřívějších dobách. Některé prvky v chování lze zařadit do Foucaultovy kategorie „šílenství marnivosti“. *Lod' bláznů* vyšla roku 1494 a stala se velice významnou knihou v celkové historii německé literatury, a začala se velice rychle rozšiřovat po Evropě a překládat do různých jazyků, například do francouzštiny, angličtiny a dokonce i holandštiny.⁵⁵

Autor Sebastian Brant žil v letech 1457-1521, tedy za vlády Jiřího z Poděbrad a Jagellonců. Pocházel ze zámožné štrasburské rodiny. Narodil se jako nejstarší syn.⁵⁶

Lodi bláznů se v dřívějších dobách říkalo také „Opilý koráb“. Tato loď se podle historie pohybovala po říčních cestách Vlámka a celého Porýní. Ve stejné době, kdy se objevovaly tyto lodě, se začaly stavět i takzvané „věže bláznů“. V těchto věžích byli blázni za poplatek ukazováni ostatním lidem. Na jedné straně tedy byla „loď bláznů“, ve které odplouvali blázni pryč, a na straně druhé „věž bláznů“, kde byli uzavřeni.⁵⁷

Dílo mělo hlavní námět „vycházející z nizozemského lidového humoru. V této zemi panovala pověra, že šílenství způsobuje kamínek na mozkku a že je nutno jej vyjmout, má-li se pacient uzdravit.“⁵⁸ Vznikala zde i různá sdružení bláznů, která se nazývala *Blaue Schuijt*, což v překladu znamená modrá loď.⁵⁹

Lod' bláznů vyšla v době, kdy se pořádaly karnevaly. I z toho důvodu je v knize kapitola, která tuto zábavu odsuzuje. Brant v díle popisuje vývoj toho, jak vzrůstal počet intelektuálů, za které byli považováni především kněží, kteří vnímali bláznivost jako svět plný zmatku.⁶⁰

⁵⁵ BRANT, Sebastian. DÜRER, Albrecht. *Lod' bláznů*, s. 14.

⁵⁶ Bok, Václav. Předmluva In BRANT, Sebastian. *Lod' bláznů*, s. 7-9.

⁵⁷ ČERNOUŠEK, Michal. *Šílenství v zrcadle dějin*, s. 43.

⁵⁸ DELUMEAU, Jean. *Hřích a strach*, s. 147.

⁵⁹ Tamtéž, s. 147.

⁶⁰ DELUMEAU, Jean. *Hřích a strach*, s. 145.

Knihy je napsána ve verších a Brant zde poukazuje na různé druhy bláznů a bláznovství, které se u těchto lidí objevují. Za takové osoby postižené bláznovstvím, můžeme považovat ty, kteří hřeší proti tomu nejvyššímu, tj. proti Bohu, a v neposlední řadě i proti zákonům, které jsou stanovené ve společnosti. Brant chápe blázna nejen jako velkého hříšníka, který se dopouští sedmi biblických hříchů, kterými jsou „Nadutost, Lakota, Obžerství, Rozkoš, Závist, Zloba a Lenost,“ ale za pomateného vnímá i člověka, který se nesnaží přestat hřešit, a tím by ze sebe podle Branta sejmul své bláznovství.⁶¹

Všechny druhy bláznů Brant umístil na loď, která si pluje mořem „lidského nerozumu, zhovadilosti a zvrůle.“⁶² Loď, která si pluje po moři, dokázala dojet až ke břehům. To však není výsledkem konstrukce lodi, ale toho kdo jí řídí.⁶³

Sebastian Brant ve svém díle často ve verších popisuje, že „svět je plný bláznů“⁶⁴, protože podle něho je blázen ten, kdo se chová v rozporu s tehdejší zdravým rozumem. Z toho plyne, že v souvislosti s uvedenými skutečnostmi, je tento blázen hříšníkem. V Brantových verších, se u tohoto hříšníka objevuje často sedm smrtelných hříchů. Hříchy jsou často zmiňovány v souvislosti s krajními sociálními skupinami, tj. s knížaty, vzdělanci a žebráky, kterým je věnována celá kapitola s názvem „Zdravý nemocný“.⁶⁵

Další, koho chápe jako blázny, jsou lidé, kteří nevyznávají, jak on říká „správné náboženství,“ tedy katolicismus, tj. židé, pohané a kacíři. Blázni jsou i sebevrazi a ženy, které dokážou zabít své vlastní dítě.⁶⁶

V knize se objevuje názor, že je horší stát se bláznem na pořád, nežli jím být po krátkou dobu. Tím se dostává do popředí otázka: Jak se může jedinec z bláznovství vyléčit? Brant ve svých básních vyzývá všechny blázny, aby se snažili napravit. K nápravě jim má pomoci jejich předešlá negativní zkušenost s touto nemocí a uvědomění si svých špatných činů spojených s ní. Apeluje na základní moudrost

⁶¹ BRANT, Sebastian. DÜRER, Albrecht. *Lod' bláznů*, s. 14.

⁶² Tamtéž, s. 15.

⁶³ Tamtéž, s. 15.

⁶⁴ Tamtéž, s. 15.

⁶⁵ BRANT, Sebastian. *Lod' bláznů*, s. 15. (vč. citací)

⁶⁶ Tamtéž, s. 15-16.

plynoucí z jejich zkušenosti, díky které by měli být schopni rozpoznat dobré činy od těch zlých.⁶⁷

Blázni jsou šťastní a bezstarostní lidé, kteří vyplouvají na lodi a chtějí se dostat do nějaké jiné země, kde bude všechno skvělé, ale protože jsou přece jen pomatení, tak se nedostanou nikam a jenom si tak plují po vodě, někteří z nich se také utopí.⁶⁸

Brant v tomto díle převádí všechny „lidské chyby, slabosti, neřesti, nedostatky a poklesky na společného jmenovatele - bláznovství“.⁶⁹ Na *lodi bláznů* pluje veškeré lidstvo a jednotlivci se liší pouze tím, jak si své bláznovství uvědomují.⁷⁰ *Lod' bláznů* je dílo mnohvrstevné, které přináší každému čtenáři něco. „Povrchnímu čtenáři především dřevoryty a pádné popisy bláznů, hloubavému náročné teologické a filosofické úvahy, obyčejnému, nevzdělanému člověku jednotlivé snadno zapamatovatelné poučné a kritické průpovídky pro všechny životní situace a učenému humanistovi široký rejstřík formotvorných a myšlenkových pochodů.“⁷¹

V tomto díle jsou vyobrazeny obrázky, dříve tzv. „dřevoryty“, které jeho knihu oživují. Měly sloužit lidem, kteří neumějí číst. V úvodu máme malbu, na které je vyobrazena loď bláznů při plavbě. Každá osoba na tomto obrázku má nějaký výraz. Nápis u malby je směr cesty a na vlně je vyobrazen blázen.⁷²

Tato kniha se tak proslavila, že v německém jazyce byla vydána sedmnáctkrát. V Českých zemích byl problém toto dílo vydat. Hlavním důvodem byla především skutečnost, že se v kapitole 98 mluví o českých spisovatelích jako o bláznech.⁷³

Brant vkládá do lodě bláznů i marnivé lidi, kteří se starají jen o to, jak vypadají. Tyto osoby by se daly zařadit do Foucaultovy kategorie „šilenství marnivosti“.

Dílo S. Branta patří mezi první knihy, které se zabývají tématem bláznovství. Autor zde kritizuje morálku společnosti a odklon od křesťanství. Obsahem díla je nejenom popis onoho blázna a jeho nemoci, ale i výzva k těmto lidem, aby se svých hříchů zbavili. Lékem je tedy vyznání se ze svých hříchů a nikoliv odstranění těchto osob ze společnosti.

⁶⁷ BRANT, Sebastian. *Lod' bláznů*, s. 16-17.

⁶⁸ Tamtéž, s. 17.

⁶⁹ Krollop, Kurt. Doslov In BRANT, Sebastian. *Lod' bláznů*, s. 152.

⁷⁰ Tamtéž, s. 154.

⁷¹ Tamtéž, s. 156.

⁷² BRANT, Sebastian. *Lod' bláznů*, s. 20.

⁷³ Tamtéž, s. 22-23.

3.2. Projev bláznovství v díle *Chvála bláznivosti*

Dílo bylo zvoleno jako ukázka pozitivní reflexe fenoménu bláznovství. Chronologicky je to druhá nejstarší kniha, která byla vydána roku 1511. Brzy po svém vydání se stala velice významnou a začala se překládat do mnoha jazyků, pouhý rok po svém vydání byla přeložena do češtiny. Nadále byla překládána do francouzštiny, němčiny, italštiny a angličtiny.⁷⁴

Autor žil v letech 1463-1536 a patřil mezi jedny z předních evropských humanistů. Desiderius Erasmus Roterodamus se narodil v Rotterdamu a byl to holandský humanista a teolog. Sepsal mnoho satirických a didaktických textů, které se věnují problematice slučování učenosti a zbožnosti. Spory ohledně svobody vůle vedl i s Lutherem. Kniha byla šestkrát rozšířena a je rozdělena na dvě části: *Chvála bláznivosti* a *List Martinu Dorpovi*. Kniha je věnována Thomasu Morovi, který byl Erasmovým velkým přítelem a má dokonce i částečný název podle Morova příjmení, Morovo rodné příjmení je „Morus“, které připomíná slovo Moria a to znamená bláznivost.⁷⁵

„Erasmus nechává promlouvat bláznovství, které opěvuje zlatý věk, kdy se lidé neřídili ničím jiným než přirozeným citem.“⁷⁶

Chvála bláznivosti začíná proslovem Erasma Rotterdamského a kapitola se nazývá „*Stulticiae Laus*, tj. Chvála bláznivosti.“ Zde je zaznamenána chvalořeč na Bláznivost a dále názor autora na to, že se nikdy neobjevila žádná osoba, které by pronesla nějakou řeč „na oslavu Bláznivosti.“⁷⁷

Erasmovo bláznovství ukazuje hodně tváří. „Nejprve je synonymem štěstí a mládí, blažené dětské nevinnosti. Představuje rovněž čistotu a pokoru. Nakonec bláznovství ztělesňuje víru v tajemství spásy, odvržení moudrosti moudrých a rozvážnosti rozvážných.“⁷⁸

⁷⁴ Hejnic, Josef. Předmluva In ROTTERDAMSKÝ, Erasmus. *Chvála bláznivosti*, s. 7.

⁷⁵ HANKINS, J. *Renesanční filosofie*, s. 460.

⁷⁶ DELUMEAU, Jean. *Hřích a strach*, s. 137-138.

⁷⁷ ROTTERDAMSKÝ, Erasmus. *Chvála bláznivosti*, s. 14-15.

⁷⁸ DELUMEAU, Jean. *Hřích a strach*, s. 144-145.

V Chvále bláznivosti nám vysvětluje, jak jsou lidské záležitosti nejasné a jak nelze přesně vymezit jasné vědění.⁷⁹

Celou knihu vypráví bohyně Bláznivosti, která tvrdí, že veškeré štěstí pochází právě z oné bláznivosti a že hlavní znak boha je „pomáhat smrtelníkům“. Tvrdí, že ženy rodí děti jen díky ní, protože jen blázen by dokázal vydržet takovou bolest. Jestliže vstoupíme do manželského svazku, tak též jen díky další bohyni, a to šílenosti. Pokud člověk zestárne, tak se také často vrací do dětských let, a to opět jenom za pomoci bláznivosti. Popisuje nám zde, jak je ona sama v životě smrtelníka důležitá a dobročinná.⁸⁰

Vrací člověka do toho nejlepšího období jeho života. A pokud by lidé neměli moudrost a trávili svůj život jen s touto bohyní, tak by stáří neexistovalo a lidé by prožívali život ve skvělém mládí. Poddaní této bohyně, tedy blázni, necítí nic zlého, spojeného se stářím na rozdíl od ostatních. Bláznivost je vnímána jako to jediné, co prodlužuje mládí a oddaluje stáří, a jen ona udržuje člověka mladého, a pokud to je možné až do konce jeho života.⁸¹

V díle se objevuje názor, že muž získal víc rozumu, a proto je k němu přiřazována žena, která nemá tolik rozumu a její hlavní charakteristikou je bláznovství. Hlavními dary této bláznivosti žen jsou krása a větší pocit štěstí než mají muži. I v manželství se objevuje lichocení, vtipy, lež a povolnost. Všechny zmíněné vlastnosti jsou charakteristické pro tuto bohyni a jen díky ní zůstává vztah hezký. Bláznovství je důvod, proč existují hrdinové, o kterých se dlouhou dobu vypráví, stejně jako zrod obce. Mnoho lidí si myslí, že vášně jsou spojeny s bláznivostí, protože blázna ovládají vášně a moudrého člověka ovládá rozum.⁸²

Podle jejího názoru jsou lidé nejvíce šťastní, když se vyhýbají vědě. Stejně jako je tomu u zvířat. Nejvíce šťastné je to zvíře, které se nijak nevychová a řídí se pouze přírodními zákony. Je zde uveden příklad šťastného zvířete – včely, a naopak nešťastného koně. Nejméně šťastní lidé jsou ti, kteří se snaží být moudří. Naopak nejvíce radosti ze života mají lidé, kteří se chováním nejvíce podobají zvířatům.⁸³

⁷⁹ HANKINS, J. *Renesanční filosofie*, s. 152.

⁸⁰ ROTTERDAMSKÝ, Erasmus. *Chvála bláznivosti*, s. 18-21. (vč. citací)

⁸¹ Tamtéž, s. 22.

⁸² Tamtéž, s. 22-35.

⁸³ Tamtéž, s. 39-44.

Je zde poukázáno na různé druhy bláznivosti, sebelásky a lichocení. Bohyně bláznivost si myslí, že jen ona zahrnuje lidi štědrostí a nic za to nechce. Ona je v každém člověku a občas se projeví. Nejčastější syndromy lze pozorovat u „kupců“. Naopak moudří jsou gramatikové, právníci, dialektikové, sofisti a nakonec filosofové s teology. Mnichy vnímá jako šašky.⁸⁴

Nakonec bohyně zmiňuje vztah peněz a bohatství k míře bláznivosti. Ti nejbohatší, do jejichž kategorie zařazuje knížata, papeže, biskupy a kardinály, jsou na samém vrcholu bláznivosti a to především díky snaze snadno nabýt bohatství. Na druhé straně ale nestojí ti nejchudší, jak by se nabízelo, ale ti nejctnostnější a lidé řídící se moudrostí – vladaři a vzdělanci.⁸⁵

Mezi knihami, které jsou prezentovány v této práci, je toto dílo výjimečné. Na bláznivost zde není nazíráno jako na hřích či zlou vlastnost, ale jako na dar. Plyne to už z pouhého faktu, že bláznivost je v knize popisována jako bohyně. S bláznivostí se zde také spojuje sociální postavení jedince nebo celé skupiny. Autorem je zde kritizována v první řadě tehdejší společnost.

3.3. Projevy bláznovství v díle *Zuřivý Roland*

Knihu, jejímž autorem je Ludovico Ariosto, byla vybrána z důvodu, protože vysvětluje nemoc melancholie z lásky (viz výše). *Zuřivý Roland* byl vydán roku 1516. Psán je ve verších a české vydání je překladem z italského originálu. Tyto básně se zrodily ve Ferrare a mají dvě části, „rytířskou báji“ a „politicko-vojenskou současnost“.⁸⁶

Dílo je psáno roku 1504, ale autor jeho finální podobu upravoval až do své smrti. Ludovico Ariosto se narodil 8. září 1474 ve městě Reggio Emilia. Studoval ve Ferrare a stal se básníkem a vyslancem „v blízkých hlavních městech kardinála Ippolita d'Este.“ Zemřel 6. července 1533.⁸⁷

Hlavní postavou knihy je Roland - statečný vojevůdce, který vedl „francký voj“. Prvky, kterými se jeho melancholie vyznačuje, jsou převážně milostného charakteru. Lze ji tudíž zařadit do Burtonovy kategorie „melancholie zamilované“. Zvláštností,

⁸⁴ ROTTERDAMSKÝ, Erasmus. *Chvála bláznivosti*, s. 44-67. (vč. citací)

⁸⁵ Tamtéž, s. 67-90, 16-18.

⁸⁶ Pokorný, Jaroslav. Doslov In LUDOVICO, Ariosto. *Zuřivý Roland*, s. 336-337.

⁸⁷ Tamtéž, 336-337.

resp. charakteristickým rysem, tohoto díla je nezávislost „melancholie zamilované“ na pohlaví. V příběhu se tato nezávislost popisuje několikrát, a to v podání postav Rolanda, jeho bratrance Rinalda a jejich společného objektu lásky – Angeliky.⁸⁸

Toto soupeření o lásku jedné dívky se odehrává na pozadí nehrdinských rytířských akcí, které jsou často zpestřovány ironickým humorem a velice efektními epizodami.⁸⁹

Roland je natolik poblázněný, že svou milou neustále stráží a chrání před nájezdy případných ctitelů. Stává se do jisté míry egocentrikem. U Rolandovy osoby se s přibývajícím časem stráveným se ženou svého srdce, zvyšuje četnost maniakálního chování, a to i do té míry, že vyzve na souboj svého bratrance Rinalda. Roland propadá i bezhlavé zuřivosti, která je také prvkem nemoci mánie, když nachází na stromě vyřezaný vzkaz, na kterém se píše, že jeho milá byla s jiným mužem v jeskyni. Tento vzkaz ho neustále pronásleduje a Roland začíná podléhat vlastním bludům.⁹⁰

Bohužel se Ronald zanedlouho poté, co viděl vzkaz vyřezaný na stromě, dověděl, že onen vzkaz byl pravdivý. A vypravěč příběhu, díky kterému se dozvěděl pravdu, měl i fyzický důkaz oné události. Bláznovství, které Roland v tu chvíli prožíval, kulminovalo zanedlouho poté. „Rozsekal nápis, kámen roztříštěn na malé střípky, jak mrak k nebi stříká. Nešťastná sluj, nešťastný každý kmen, na němž lze číst "Medor a Angelika". Ve stín či chlad – tak zničil vše v ten den – už pastýř s houfem víc sem neutíká. I pramen, kdysi čirý tak a čist, před tímto hněvem byl si málo jist.“⁹¹

Nakonec Roland propadne svému hněvu a rozbije všechno co má kolem sebe. Činí tak až do vyčerpání sil. Ležel na místě tři dny a poté si sundal veškeré oblečení a výzbroj, kterou na sobě měl, a nadále ničil vše, co mu stálo v cestě.⁹²

Rolanda je ve chvíli, kdy nahý zuřivě likviduje vše kolem sebe, možné zařadit do několika kategorií bláznovství. První z nich by mohla být mánie. Roland trpí bludy a jedná bez jakéhokoliv racia, pouze na základě pocitu zrady a zklamání z nenaplněné lásky. Druhou kategorií je bezesporu melancholie. Roland trpí od počátku velkým smutkem, který je opět zapříčiněn nenaplněnou láskou a faktem, že člověk s jeho

⁸⁸ LUDOVICO, Ariosto. *Zuřivý Roland*, s. 11-16.

⁸⁹ JAVITCH, Daniel. *Orlando Furioso by Ludovico Ariosto; Barbara Reynolds*, s. 516.

⁹⁰ LUDOVICO, Ariosto. *Zuřivý Roland*, s. 69-100.

⁹¹ Tamtéž, s. 100-209. (vč citací)

⁹² Tamtéž, s. 210-213.

společenským postavením je pouze využíván. Důležitou postavou je v tomto sporu také Riland. Také on a skutečnost, že je pokrevně spjatý s Rolandem – tudíž ve sporu o přízeň dámy s největší pravděpodobností nelze zvolit boj na život a na smrt – přispěli projevu chování Rolanda v závěru příběhu. Roland se přesto nakonec vrací ke svému vojsku a z celé mánie se uzdraví, ačkoliv pocit křivdy nevyrchá.⁹³

V knize se objevují hlavně témata lásky, zbraní ale i dynastické a politické úvahy.⁹⁴

Melancholie se často chápe jako nějaký nerozumný aspekt, který je v lidské duši a který se snaží z člověka dostat ven pomocí různých emocí. V tomto případě je zde tou iniciační emoci vztek. Po třech dnech ležení na trávniku musel být Roland nepochybně zlomený a zahořklý. Jak jinak lze popsat pocity, které vedly vojevůdce Rolanda k tomu, aby si vojenský hodnostář ve službách samotného Karla Velikého sundal zbroj a zůstal bezbranně ležet.

3.4. Projevy bláznovství v díle *Důmyslný rytíř don Quijote de la Mancha*

Důvodem zvolení *Důmyslného rytíře dona Quijota de la Manchy* bylo popisování nemoci melancholie u stejnojmenné hlavní postavy. Jedná se o dílo, které bylo vydáno nejpozději. Bylo napsáno Miguelem de Cervantes Saavedra, který žil v letech 1547 -1616, za vlády Filipa II. a III..⁹⁵

„Cervantes pojal svého hrdinu jako vyznavače falešného ideálu, vyčteného z absurdních knih, odvozeného z efektní ideologie, kterou se sluší odhalit a usvědčit. Původně mělo jít o románovou parodii rytířských románů, ale nakonec se z tohoto díla stal rytířský román. První díl knihy vyšel roku 1605, další 1614 a poslední 1615. "Umělecky vzato je metodou Cervantesova pohledu realismus, vychovaný na italské renesanční novele."⁹⁶

Delumeau ve své knize tvrdí, že Don Quijote opěvuje renesanci jako zlatý věk. Don Quijote běduje, že svět se v dřívějších dobách nedělil na věci tvé a mé. „Don

⁹³ LUDOVICO, Ariosto. *Zuřivý Roland*, s. 231-312.

⁹⁴ BRAND, C. P. *A preface to the Orlando Furioso*, s. 503.

⁹⁵ Černý, Václav. Doslov In DE CERVANTES SAAVEDRA, Miguel. *Důmyslný rytíř don Quijote de la Mancha*, s. 729-732.

⁹⁶ Černý, Václav. Doslov In DE CERVANTES SAAVEDRA, Miguel. *Důmyslný rytíř don Quijote de la Mancha*, s. 729-732.

Quijote je snílek posedlý určitou myšlenkou a rovněž ryzí, šlechetná, velkorysá bytost lpící na ctnostech, které dnešní svět již neuznává.⁹⁷

Don Quijote je velice specifický případ člověka trpícího mánií a bludy. Do nemoci ho nepřivedl nějaký psychický šok ani strach ze stáří či ze ztráty jeho vlastních věcí, nýbrž jeho ztráta vnímání reality, jejíž příčinou je neustálé ponoření do četby. Četba byla hlavním důvodem toho, že v padesáti letech začal ztrácet orientaci a přestal rozeznávat mezi věcmi reálnými a smyšlenkami, které se dočetl z knih. Na velké množství příkladů jeho bláznivého jednání lze poukázat již na začátku díla. V podstatě celý začátek díla je jakýmsi uvedením do světa Dona Quijota, pravým jménem Quijada nebo Quesada, který svět kolem, nevyjímaje sám sebe, dělá vznešenějším. Jako příklad uveďme změnu jména jeho koně a fakt, že se nechal pasovat na rytíře hospodským a přemluvil svého souseda, aby se s ním vydal na výpravu.⁹⁸

Hlavní hrdina Cervantesova románu se stal hlavním představitelem Foucaultovy kategorie „identifikace s románovou postavou“, protože splňuje všechny vlastnosti této kategorie. Mezi řádky lze ale nalézt celou řadu otázek o vztazích věcí smyšlených a reálných.⁹⁹

Zajímavý je také Quijotův vztah k Aldonze Lorenzové, kterou si přejmenoval na Dulcineu z Tobosy. Ta je jedinou ženou jeho srdce a o ní jedinou Quijote stojí. Považuje ji za nepřekonatelnou a ideální paní. Bohužel jeho láska není opětována. Tato situace mohla u Quijota vyvolat dvě reakce. Jedna z nich mohla vyvolat šok a následné probuzení z jeho bludů. Druhá naopak mohla jeho stav více zhoršit, tj. propadl by ještě více do svých bludů a mohl zcela přestat vnímat okolní svět. Nestane se však ani jedna z možností. Don Quijote vyhodnotí situaci v souladu s ustáleným stavem svého vědomí a vnímá svou milou jako očarovanou zlými kouzly a o to větší je jeho zájem dámu svého srdce osvobodit.¹⁰⁰

Nemalou roli v tomto díle zastává společník Don Quijota, Sancho Panza, který neváhal opustit svojí rodinu, aby se mohl vydávat za dobrodružstvími po boku svého bláznivého pána. Sancho vnímá okolní svět, na rozdíl od svého pána, takový jaký je. V

⁹⁷ DELUMEAU, Jean. *Hřích a strach*, s. 138- 145.

⁹⁸ DE CERVANTES SAAVEDRA, Miguel. *Důmyslný rytíř don Quijote de la Mancha*, s. 15-18.

⁹⁹ FOUCAULT, Michel. *Dějiny šílenství-Hledání historických kořenů pojmů duševní choroby*, s. 29-30.

¹⁰⁰ AUERBACH, Erich. *Mimesis*, s. 301-302.

rozmluvách těchto dvou postav lze najít konfrontace, na verbální úrovni, mezi realitou a Quijotským světem.¹⁰¹

Nejnámějším příkladem boje mezi imaginárním světem Dona Quijota a realitou je jeho souboj s větrnými mlýny, přestože se mu jeho společník snaží vymluvit utkvělou představu, že větrné mlýny jsou obři. Jeho maniakální záchvat ukončí až náraz na zem po tom, co se napíchl kopím na lopatku mlýna, která jej mrštila do vzduchu. Zvláštností na této příhodě je, že Don Quijote dá jednou za pravdu svému společníkovi a uzná, že měl pravdu.¹⁰²

Své bláznovství si Don Quijote uvědomí až na smrtelné posteli: - „Už mám rozum svobodný a jasný, prostý temných stínů nevědomosti, kterými mi jej zastínila neblahá stálá četba ohavných rytířských románů. Už uznávám jejich nesmyslnost a šalbu a trápí mě jen, že jsem vybědl z bludu tak pozdě, že nemám, kdy na nápravu četbou knih jiných, které by osvítily mou duši.“¹⁰³

Určitou podobnost se sebeuvědoměním si svého bláznivého chování lze konstatovat i v případě díla *Lod' Bláznů* Sebastiana Branta, i ten ve své knize nabádal, že jediným lékem je uvědomění si svých činů.

Don Quijote je příkladem bláznovství v ryzí formě. Dílo je ukázkou toho, jak může společně fungovat imaginární svět reprezentovaný Donem Quijotem, a realitou reprezentovanou Sanchem Panzou. Vztah mezi nimi je zcela zvláštním druhem kooperace, která není na první pohled zřejmá a neprojevuje se hned od počátku, nýbrž roste se společnými zážitky. Sancho Panza se časem smiřuje s bláznovstvím svého pána a začne se v něm do jisté míry orientovat, alespoň na verbální úrovni. Poté, co se ale Quijote uzdraví ze své nemoci, nedokáže snést tíhu skutečnosti. Quijote je melancholická postava i proto, že ho ovlivňuje stáří, představy a jeho zuřivá bojovnost.

¹⁰¹ AUERBACH, Erich. *Mimesis*, s. 303-305.

¹⁰² DE CERVANTES SAAVEDRA, Miguel. *Důmyslný rytíř don Quijote de la Mancha*, s. 22-42.

¹⁰³ Tamtéž, s. 711-715.

4. Interpretace bláznovství v Shakespearových hrách

4.1. Projevy bláznovství v díle *Zkrocení zlé ženy*

I zde budu postupovat chronologicky od Shakespearových nejstarších her. Nejstarší z vybraných her je *Zkrocení zlé ženy*, která vyšla roku 1593 nebo 1594, přesné datum není známo. Toto dílo patří nejen mezi nejranější, ale i nejhranější.¹⁰⁴ Před rozborem jednotlivých děl je vhodné uvést několik základních informací o jejich autorovi.

William Shakespeare se narodil roku 1564 ve Stratfordu nad Avonou. Jeho otec John Shakespeare pracoval jako jirchář a rukavičkář. Poprvé se oženil se starší dívkou z vedlejší vesnice, se kterou měl tři děti. Nejmladší syn Hamnet bohužel zemřel ještě jako mladý chlapec. Na konci 16. století Shakespeare odjíždí do Londýna, kde se žíví jako herec, dramatik a básník. I když žije v Londýně, pravidelně se do Stratfordu vrací. V roce 1616 se naposledy vrací do rodné vesnice, kde ve svých dvaapadesáti letech umírá.¹⁰⁵

Dílo *Zkrocení zlé ženy* bylo vybráno z důvodu, že se zde objevují prvky hysterie u hlavní postavy Kateřiny. To, že Kateřina trpí touto nemocí, není explicitní, ale určité prvky této nemoci se u ní objevují. V knize jsou hlavním bodem námluvy, které se vyskytují v Shakespearových hrách často - například ve hře *Dva šlechtici z Verony*, *Bouře* a v *Zimní pohádce*. Dvořením a touhami se Shakespeare často zabýval.¹⁰⁶

Ve hře je hlavním objektem hysterie Kateřina, která je známá touto svojí nemocí po celé Padově, ve které žije se svou mladší sestrou Biankou a svým otcem Babtistou. Na začátku zápletky celé hry nejde v první řadě o Kateřinu, ale o její sestru Biancu, protože celá řada nápadníků by se ráda ucházela o její ruku. Naneštěstí se Biančín otec rozhodl, že první dcerou, která se vdá, bude Kateřina. Právě díky této skutečnosti se dostává do popředí ona, žena z Padovy, která je považována za hysterickou. Hysterie v Kateřinině případě se projevuje na počátku děje nejčastěji vzdorovitou povahou, neustálými slovními střety a pocitem absolutní pravdy. Příkladem tohoto jednání lze

¹⁰⁴ Stříbrný, Z. Doslov In SHAKESPEARE, William. *Komedie*, s. 599.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 595.

¹⁰⁶ GREENBLATT, Stephen. *Velký příběh neznámého muže*, s. 99.

uvést situaci, v níž Kateřina udeří hudebníka loutnou, fyzicky napadne svou sestru, a nebo když neustále odmlouvá otci.¹⁰⁷

Kateřina se, do doby než se objeví Petruchio, setkává s odporem ke svým postojům a vystupování. Petruchio si je vědom těchto nepřiměřeností v jejím chování a dokáže jí s grácií oponovat. V důsledku tohoto faktu si Kateřina začíná uvědomovat svou nepřiměřenost v jednání. A v neposlední řadě se nejdříve do Petruchia zamilovává a posléze si jej vezme za muže.¹⁰⁸

V době svatby se chování Kateřiny do značné míry uklidnilo. Zásadním v tomto směru byl fakt, že jejím jediným objektem bouřlivosti se stal Petruchio. Po svatbě začíná masivní potlačování jejích hysterických projevů. Významně se na tom podílí skutečnost, že Kateřina odjíždí se svým mužem na jeho panství, kde jí nikdo kromě jeho nezná. Petruchio se k ní začíná chovat jako k dravci, kterého je nutné si ochočit. Způsoby, které volí, při ochočování jsou například: hladovění, schválnosti a jiné prostředky pro snižování její sebedůvěry. A právě v tu chvíli už u Kateřiny není ve větší míře možné pozorovat ani jeden z prvků hysterie.¹⁰⁹

V závěru hry se naplno projeví, jak byla Petruchiova „léčba“ úspěšná. Ve chvíli, kdy on a jeho dva přátelé žádají o příchod svých manželek do pokoje, v němž pánové sedí, jako jediná přijde právě Kateřina.¹¹⁰

Charaktery obou milenců jsou na počátku hry zcela rovnocenné. Přesto je Kateřina v očích ostatních považována za „zlou ženu“. Po celou dobu příběhu jsou Kateřininy projevy, vlivem Petruchia, klidnější a klidnější. Zdálo by se, že Petruchio je vnímán jako vítěz, ale je to Kateřina, kdo zakončí hru nemalým důkazem své lásky.¹¹¹

Kateřinino nepodvolení se mužské koncepci společnosti je jakýmsi náznakem čarodějnictví a jeho převedení na nemoc – hysterii, která se v jejím případě projevovala například fyzickým napadením hudebníka, vzdorovitému postoji k mužským autoritám nebo proti zažitým konvencím (podobně jako to popisuje Hesterová a Jordan).¹¹²

¹⁰⁷ SHAKESPEARE, William. *Zkrocení zlé ženy*, s.20-42 .

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 43-65.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 66-107.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 108-123.

¹¹¹ SHAKESPEARE William. *Komedie*, s. 599. Doslov in Zdeněk Stříbrný.

¹¹² LEWIS, Joanna. *Lady MacBeth and the Daemonologie of Hysteria*, s. 21-22.

Je možné, že se v tomto případě hysterie transformovala na jinou formu bláznovství. Pakliže by tomu tak skutečně bylo, dal by se příklad Kateřiny zařadit do Foucaultovy kategorie beznadějně vášně.

4.2. Projevy bláznovství v díle *Jak se vám líbí*

Dílo *Jak se vám líbí* Williama Shakespeara bylo poprvé hráno mezi lety 1598-1600.¹¹³ Hra byla vybrána, z důvodu postavy Jacquese - melancholického lorda. V této knize se objevuje prastarý literární žánr - pastorály, který existuje již od doby antiky. Nadále se zde popisuje protiklad mezi civilizací a přirozeným životem v přírodě.¹¹⁴

Jak se vám líbí bylo napsáno čtyři roky po smrti Hamneta, Shakespearova syna. V této době autor píše nejradostnější komedie, kam patří i tato. Ovšem hra *Jak se vám líbí*, nebyla zcela veselá. Zdá se, že v určitých chvílích odráží zkušenost s hlubokou osobní ztrátou.¹¹⁵

V rámci analýzy tohoto díla se zaměříme právě na postavu Jaquese, melancholika s pesimistickým myšlením, známého díky svým hlubokým úvahám. Právě na této postavě lze demonstrovat nemoc melancholii, jak se u něj projevuje a jak se dá poznat v jeho myšlení.

Jaques patří k družině bývalého vévody. Je to melancholický člověk, který neustále přemýšlí a mluví o smyslu života. Například ve chvíli, kdy je v díle zabit jelen, rozpláče se nad ním lítostí.¹¹⁶

Jaques, ačkoliv trpí touto nemocí, je moudrý, co se týče věcí, které se dějí kolem něho. Ve všem, co se v příběhu stane, se snaží najít morální ponaučení.

Jeho hluboké úvahy se v díle objevují například v této rozpravě: „Celý svět jest jeviště a všichni mužové i ženy pouze herci; vstupují a odcházejí zas a jeden člověk hrá ve své době mnohé úlohy; a jejich dějstvy sedmerý jest věk. Zprv nemluvně, jež vrňouká a slintá v své chůvy náručí. Pak plačtivý žák s torbou, s tváří jako jitro stkvoucí, jenž neochotně plouží do školy se jako plž. A dále milenec jak výheň stenající, s žalostnou na obočí své děvy písničkou. Pak vojín láteřící podivně, jak levhart vousat, žárliv na svou čest a popudlivý, k sváru nakvašen a hledající slávy bublinu v jícnu

¹¹³ STŘÍBRNÝ, Zdeněk. *Dějiny anglické literatury I.* s. 168.

¹¹⁴ Stříbrný, Zdeněk. Doslov In SHAKESPEARE, William. *Komedie*, s. 602.

¹¹⁵ GREENBLATT, Stephen. *Velký příběh neznámého muže*, s. 250.

¹¹⁶ SHAKESPEARE, William. *Jak se vám líbí*, s. 5, 29-30.

děla...“¹¹⁷ V této citaci je jasně vyjádřená Jaquesovo moudrost. Postava Jaquese se v díle sice moc neobjevuje, ale když v něm promlouvá, tak vždy s určitou hlubokou myšlenkou, jako je tato.

Melancholie této postavy se projevuje v jeho řeči, i když to není postava hlavní, ale vedlejší, která jen komentuje děj a charaktery dalších postav, tato nemoc je u ní zřetelná například v jeho projevu: „Nemám ani zádumčivosti učencovy, kteráž jest řevnivost; ani hudebníkovy, která jest plna rozmarů; ani dvořanovy, která jest hrda; ani vojákovy, která jest ctižádostivá; ani advokátovy, která jest pletichářská; ani ženské, která jest titěrná; ani milencovy, která jest všechno to dohromady; ale jest to zádumčivost mně vlastní, svařená z mnohých bylin a překapaná z mnohých trestí; jedním slovem pochází z různých pozorování z mých cest a časté rozjímání o nich vzbuzuje ve mně nejhlubší truchlivost.“¹¹⁸

Jaques je typickým příkladem „alžbětinské choroby“- má touhu napájet se melancholií písně. Opěvuje bláznivost a odsuzuje lidskou marnivost. Myslí si, že život je divadelní hra, která má sedm dějství. Tato hra vždy končí zdětinštěním, kdy člověk ztrácí „zuby, paměť, zrak, chuť, a vůbec všechno“. Jaques je postava, která procestovala celý svět a vštípila si odpor k lidem a naopak lásku k vlasti.¹¹⁹

Jaques spadá do kategorie cynických melancholiků, kteří dokážou společnost snést a někdy jsou i oblíbení. Postižení touto nemocí jsou čestní, rozčarování a svět nevidí příliš dobře. Mají odpor k lidem.¹²⁰

Cílem deskripce bylo ukázat kladné prvky melancholie u postavy Jaquese. Tato nemoc vyvolává sice úzkost duše, která může vzniknout z různých příčin, ale právě zde melancholií trpí člověk, který má velké znalosti a díky této moudrosti propadá bláznovství. Tento typ bláznovství je typický pro Burtonovu kategorii „bláznovství moudrého“.

¹¹⁷ SHAKESPEARE, William. *Jak se vám líbí*, s. 48-49. (vč. citace)

¹¹⁸ Tamtéž, s. 80. (vč. citace)

¹¹⁹ DELAMEAU, Jean. *Hřích a strach*, s. 193-194.

¹²⁰ Tamtéž, s. 194.

4.3. Projevy bláznovství v díle *Hamlet*

Třetí nejstarší hra z hlediska časového je *Hamlet*, byla vydána roku 1600. *Hamlet* je tragédie a nenachází se záznam o tom, že by byla někdy hrána v Londýně. Byla zahrnuta do *prvního folia*.¹²¹

„Příběh má kořeny ve staré severské legendě o lidovém hrdinovi Amlódim, který předstíral šílenství, aby mohl dokonat pomstu. Kronikář Saxo Grammaticus jeho činy později připsal historicky doloženému dánskému princovi Hamletovi.“¹²²

Dílo bylo vybráno z důvodu, že se zde objevuje nemoc melancholie u hlavního aktéra. Postava *Hamleta* nebyla vymyšlena prvně Shakespearem. V anglických divadlech se už hra o dánskému princovi hrála, ale nedochovala se. Shakespeare měl dobrou paměť, takže si buď hru dobře pamatoval, nebo v ní mohl i hrát. Tato hra o dánskému princovi pro něj později mohla být inspirací pro napsání jeho *Hamleta*.¹²³ Shakespeare ve svých hrách vycházel z dřívějších předloh. Jeho hlavním cílem nebylo vytvářet nové kostry příběhu, ale lépe rozpracovat již existující dílo.¹²⁴

První příznaky melancholie se u Hamleta začínaly projevovat po smrti jeho otce, který byl zavražděn a poté se začal zjevovat na hradebách hradu jako duch.¹²⁵ Přízrak jeho otce se mu zjevoval a promlouval k němu. Hamlet, tížený faktem, že se jeho matka v krátkém čase po otcově smrti vdala za otcova bratra, od ducha zjistí, že vrahem je právě jeho strýc.¹²⁶

Hamlet zde přemýšlí o zjevení svého otce a myslí si, že nějaký zlý duch využívá jeho smutku, jako lákadla k dostání duše do svých tenat: „... Netvor... snad ďábel jest to...; snad sílu čerpá ze slabosti mé, do zádumčivosti upadám, jež nade mnou má moc a zrak mi obestírá, by do záhuby uvrhla mou duši.“¹²⁷

Po setkání s duchem svého otce se u Hamleta objevují mimo melancholických příznaků i příznaky maniakální. Hamlet se poté soustředí pouze na jedinou věc, kterou je usvědčení vraha jeho otce. Na pozadí Hamletova honu na otcova vraha se odehrává příběh nešťastné lásky dívky Ofelie, která je do Hamleta beznadějně zamilovaná.

¹²¹ DELAMEAU, Jean. *Hřích a strach*, s. 325.

¹²² Tamtéž, s. 325.

¹²³ GREENBLATT, Stephen. *Velký příběh neznámého muže*, s. 254-255.

¹²⁴ STŘÍBRNÝ, Zdeněk. *Dějiny anglické literatury*, s. 169.

¹²⁵ SHAKESPEARE, William. *Hamlet*, s. 5-49.

¹²⁶ Tamtéž, s. 5-49.

¹²⁷ DELAMEAU, Jean. *Hřích a strach*, s. 199.

Bohužel kvůli Hamletově neschopnosti vnímat jiné věci, které nesouvisí s vrahem jeho otce, je Ofeliina láska čím dál tím méně opětována. A tak i Ofelie začíná propadat šílenství. „Zde rozmarýna; ta jest na památku; prosím vás, milý, vzpomeňte si na mne. A tady macešky pro přemýšlení. Zde pro vás vonný kmín a orlíčky: zde routa vám a tady snítka pro mne; tak svátečně bychom jí mohli říkat: „botí květ“. Ó, vy musíte svou routu nosit jinak než já. A tady chudobka. Ráda bych vám dala trochu fialek, ale všechny povadly, co můj otec zemřel. Povídají, že měl lehkou smrt –“¹²⁸

Hamlet svou melancholii vysvětluje ostatním jako velmi špatnou náladu: „...poslední dobou – ale nevím vlastně proč – přišel jsem o všechnu svou veselost, zanedbával všechn svůj obvyklý cvik, a vskutku na mysli zmalátněl jsem tak, že tato krásná stavba, země, zdá se mi býti pustým předhořím; ten nádherný baldachýn, vzduch, hleďte, ta směle vyklenutá obloha, ten velebný, zlatým ohněm vykládaný krov nezdá se mi ničím jiným než zatuchlý, morový shluk výparů. Jak mistrné dílo jest člověk! Jak vznešený rozumem, jak nekonečný schopnostmi! Podobou a hnutím jak výrazný a obdivuhodný! – v svých úkonech jak podoben andělu, poznáním jako bůh! – okrasa všehomíra, vzor tvorů živoucích! – a přece, čím jest mně ta nejušlechtilejší hrstka prachu?“¹²⁹

Výsledkem Hamletova nezájmu, pramenícího z jeho nemoci, je Ofeliina sebevražda. Hamlet propadá ještě hlubší melancholii poté, co vidí její mrtvé tělo na hřbitově. Ještě více se tak zatvrdí při usvědčování vraha. To se mu i nakonec povede s pomocí herců, kteří zahrají otcovu smrt podle Hamleta.¹³⁰

Na konci hry Hamletova mánie eskaluje do té míry, že během boje s Ofeliiným bratrem přijde i o svou matku. Po boji s Ofeliiným bratrem zabije vraha svého otce a sám smrtelně raněný a zlomený muž předá vládu norskému králi.¹³¹

Popis postavy Hamleta je dosti složitý. Na jednu stranu je citlivý, ale na druhou zase krutý. Svou pomstu připravuje bezohledně, aby dosáhl svého cíle, předstírá, že je blázen. Hamlet má výkyvy nálad, ale není jasné, jestli byl vážně šílený nebo to jen předstíral.¹³²

¹²⁸ SHAKESPEARE William. *Hamlet*, s. 123-143. (Citace s. 143)

¹²⁹ Tamtéž, s. 56-69. (Citace s. 69)

¹³⁰ Tamtéž, s. s. 146- 168.

¹³¹ Tamtéž, s. 169- 187.

¹³² STRÍBRNÝ Zdeněk. *Dějiny Anglické literatury*, s. 190-192.

Spekuluje se o tom, jestli nebyl Hamlet napsán jako reakce na smrt Shakespearova syna Hamneta. Hamlet je celkově dílo o pomstě, kdy je tato hlavní postava posedlá rozkazy ducha otce, ale i znechucená nestálostí matky.

V této hře se kromě melancholie u Hamleta objevuje i podle Foucaultovo dělení „beznadějná vášeň“, a to ve chvíli, kdy Hamlet ztrácí milovaného otce a upne se na to, že byl zavražděn a chce najít viníka.

V knize Stephena Greenblatta se objevuje zajímavé konstatování, že Hamletova nenávisť k jeho strýci, matčině novému manželovi, pramení z Hamletova předpokladu, že jsou spolu pouze kvůli silné sexuální přitažlivosti. Představy obscénních výjevů jeho matky a strýce v něm vyvolává blouznivou vizi jeho otce.¹³³

4.4. Projevy bláznovství v díle *Král Lear*

Pozdějším dílem z vybraných je *Král Lear*. Bylo vydáno roku 1606. Král Lear popisuje těžkostmi zkoušeného starce, který je pod vlivem své melancholie. V neposlední řadě je král Lear veden velkým strachem, který mohl pronásledovat Shakespearovu společenskou třídu: strach z pocitu opuštěnosti, ponížení a ztráty sebe sama. Learovo šílenství je reakcí na hrůzu, která představuje skutečnost, že se z něho stává naprosto obyčejný stařec, který žebrá u svých ratolestí o shovívavost.¹³⁴ „Já se mám omlouvat? Poslechni si, jak mi to bude slušet: "Má drahá dcero, promiň, jsem už starý. Stáří je na nic. Na kolenou prosím o oblečení, o lůžko a stravu."“¹³⁵

Hra byla vybrána opět jako ukázka bláznovství, tímto šílenstvím je melancholie, která se objevuje u hlavní postavy. Podle Foucaultovy kategorizace *Král Lear* spadá i do „šílenství spravedlivého trestu.“ Lear ale není jediný blázen, který se zde objevuje, další, kdo v sobě má prvky bláznovství je jeho šašek. Tato postava žije jen díky svému důvtipu a její pohled na svět je zvláště překroucený, i když si uvědomuje, jaké hloupé věci Lear provádí.¹³⁶

Learova melancholie z větší části pramení z jeho charakteru, který je naprosto totožný s představitelem starého světa. Je v každém rysu a „každým coulem král“. A

¹³³ GREENBLATT, Stephen. *William Shakespeare- Velký příběh neznámého muže*, s. 115.

¹³⁴ Tamtéž, s. 312.

¹³⁵ SHAKESPEARE, William. *Král Lear*, s. 90.

¹³⁶ STŘIBRNÝ, Zdeněk. *Dějiny anglické literatury*, s. 200-203.

protože je téma stárnoucího člověka aktuální v každé době, lze najít prvky pomatenosti například v podobném osudu krále z pohádky B. Němcové Sůl nad zlato.¹³⁷

Královy negativní vlastnosti jsou ještě více kontrastní díky tomu, že se odehrávají na přelomu dvou historických epoch. Melancholie u Leara začíná vrcholit ve chvíli, kdy si postupně začíná uvědomovat, že obyčejný člověk bez falše je lepší než šlechtic - pokrytec. Ve chvíli, kdy si král tyto skutečnosti uvědomí, stoupá v jeho očích na hodnotě jeho nejmladší dcera a do určité míry i jeho šašek, který byl do té doby vnímán jen jako uštěpačný poddaný. Šaškova role se dostává do popředí společně s královým propadem do žalostného zoufalství.¹³⁸

V díle Shakespeare nechává i do jisté míry ožít Learovo trápení. Stane se tak, když je král se šaškem a sluhou na cestě od své dcery a zastihne je bouře. Král odmítá vstoupit do úkrytu se slovy: „...Smršť v mé duši mým smyslům vnímat nedává, než to, co v ni mi zuří. Nevděk vlastních dětí! Není to, jako by ta ústa rvala tu ruku, jež je krmí? Však je ztrestám! Ne nebudu už plakat. Ven mě vyhnat v takovou noc! Lej, děšti! Já to strpím. V takovou noc jak ta! Ó, Regan, Goneril!“¹³⁹

Jako nejvyšším a nejhorším stádiem královy nemoci lze označit moment, kdy si místo koruny nasazuje na hlavu věnec květin. Následně odmítá náklonnost nejmladší dcery, která jako jediná vybočovala z prvotního rozdělení chování lidí ve staré a nové epoše. V momentě, kdy nejmladší dcera umírá, propadá Lear hluboké melancholii na tolik, že zemře žalem v srdci s ní.¹⁴⁰

Nakonec jsou sice zlé dcery poraženy, královi je vrácena veškerá jeho moc, ale je už moc pozdě. Jeho nejvíce milovaná dcera Kordelie je mrtvá a i on sám umírá v agonii. Před jeho smrtí se objevuje zoufalství a klamavá naděje, že by ještě mohla žít.¹⁴¹

Dílo souvisí především se ztrátou moci a s velkou hrozbou závislosti na druhých lidech, které stárí představuje. Hlavní postava je hodně zkoušený stařec, který musí vydržet rány svých dcer.¹⁴²

¹³⁷ STŘIBRNÝ, Zdeněk. *Dějiny anglické literatury*, s. 201.

¹³⁸ Tamtéž, s. 202.

¹³⁹ SHAKESPEARE, William. *Král Lear*, s. 97-114

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 114-186.

¹⁴¹ GRENBLATT, Stephen. *Velký příběh neznámého muže*, s. 68.

¹⁴² Tamtéž, s. 321.

Strategie Leara byla dočasně úspěšná. Lear se pokusil rozdělit majetek mezi své dcery za pomoci soutěže, místo toho, aby věnoval majetek prvorozené, jak to v té době bylo ve zvyku. Ovšem jeho velkou chybou bylo to, že vydědil Kordelii a to mělo své následky.¹⁴³

„Jednotlivé postavy hry, zde nejsou nějak významné, co se týče jejich individuality, ale jsou významné díky své znakové zástupnosti“, která vyniká ve hře a je podmíněna dějem.¹⁴⁴

Postavy v tomto díle mají typické rysy lidí z této epochy. *Král Lear* je pyšný a „zrupně samovládny“. Sestry Goneril a Regan jsou prohnané, kruté, mravně hodně zaostalé a bezbožné, jako byli v té době lidé s novými názory. Tyto sestry jsou představitelkami nemravné a surové doby. Nerespektují dřívější práva, předpisy, ale i povinnosti a rodinu. Lear přes všechny lichotky nevidí lásku své nejmladší dcery. Musí se dostat přes různé překážky, aby si uvědomil, jaký svět kolem něj vlastně je.¹⁴⁵

V průběhu děje se pomalu ukazuje, jak Lear blázní a jak pomalu tomuto bláznovství propadá. I když se mu snaží pomoci někteří z jeho stoupenců, Lear myslí jen na chyby, které udělal se svými dcerami, až nakonec z tohoto šílenství a bolesti ze smrti dcery, která se mu snažila pomoci, umírá. Lear dostává to, co si zasloužil, za své nesprávné jednání, alespoň to si myslí, uvědomuje si, že by měl za své činy pykat a proto spadá, kromě melancholie i do kategorie „šílenství spravedlivého trestu.“

4.5. Projevy bláznovství v díle *Zimní pohádka*

Poslední dílo, které bude analyzováno, je *Zimní pohádka*. Tato hra je z vybraných her nejmladší, byla napsána mezi lety 1610-1611. I když je v názvu napsáno, pohádka, tak se spíše jedná o romantickou tragédii. První představení této hry proběhlo v roce 1611 v divadle Svět.¹⁴⁶

Knihla byla vybrána z důvodu, že i zde se projevují prvky bláznovství, a to u postavy sicilského krále, u kterého se objevují prvky nemoci melancholie a mánie.

¹⁴³ GREENBLATT, S. *Learning to curse: essays in early modern culture*, s. 114.

¹⁴⁴ Bejblík, A. Doslov In SHAKESPEARE, William. *Pět her*, s. 613.

¹⁴⁵ Stříbrný, Zdeněk. Franěk, Bohumil. Předmluva in SHAKESPEARE, William. *Tragédie II.* s. 14-16.

¹⁴⁶ STŘÍBRNÝ, Zdeněk. *Dějiny Anglické literatury I.* s. 208-209

Tento král začíná mít bludy, týkající se jeho manželky, protože si myslí, že jeho žena čeká dítě s jeho nejlepším přítelem. V šílené žárlivosti pak začne ničit své nejdražší.¹⁴⁷

Mánie se v *Zimní pohádce* projevuje u krále Leonta. První projevy jsou u krále pozorovatelné ve chvíli, kdy jeho nejlepší přítel český král Polixenes odjíždí po devíti měsíční návštěvě Sicílie. Leontes žádá, aby u něj návštěva zůstala déle. Polixenes odmítá do doby, dokud se do prosby o delší pobyt nevloží Leontova manželka Hermiona, která je těsně před porodem. Leontes podléhá myšlence nevěry své milované a rozhodne se Polixena nechat zabít. Jeho bludná myšlenka je sycena faktem, že Polixenes i se sluhou, jenž ho měl zabít, utekl ze země. Leontova mánie vrcholí, když nepřijme dceru za svou a když jeho manželka zemře. V té chvíli lze hovořit o tom, že ona mánie se vlivem velkého smutku transformovala do melancholie, která je možná i uměle udržována tím, že si král nechá vytesat sochu své zesnulé choti a každý večer k ní promlouvá. Nepřízeň osudu nedoprovází krále až na konec příběhu. Tam se totiž se svou dcerou setká a jeho melancholické stavy jsou tak do jisté míry minimalizovány.¹⁴⁸

V charakteru krále Leonta se objevuje zpučnost a z ní vycházející lidská zaslepenost. Dále také tyranství a despotismus, který vede ke katastrofě. Leontově zlobě čelí trojice žen: manželka Hermiona, dcera Perdita a nebojácná dvorní dáma. „Hermiona nás dojíká ženskou odevzdaností, trpělivostí a smířlivostí, kdežto mladička Perdita mnohem odvážněji vzdoruje despotické zvůli.“¹⁴⁹

Manželství Leonta a Hermiony nedokázalo udržet a znovu nabýt emocionální, sexuální a psychologickou důvěrnost, kterou dříve mělo.¹⁵⁰

Zimní pohádka je zakončena dojemným usmířením manželů, u kterých nebylo zřejmé, že by měli šanci spolu ještě být.¹⁵¹

V díle se pojednává o přátelství mezi muži, ale také o veliké žárlivosti, bez jakéhokoli pokusitele. Neukazuje se zde žádný důvod, proč by měl Leontes svoji ženu podezřívat z cizoložství. Neobjevuje se zde ani důvod toho, proč by měl způsobovat smrt svého syna a nařídít, aby jeho dcera byla odnesena pryč. Tím si zničil jen svoje

¹⁴⁷ SHAKESPEARE, William. *Zimní pohádka*, s. 75-103.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 75-135.

¹⁴⁹ STŘÍBRNÝ, Zdeněk. *Dějiny Anglické literatury I.*, s. 209.

¹⁵⁰ GRENBLATT, Stephen. *Velký příběh neznámého muže*, s. 111.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 121.

šťestí. Osudné šílenství se ho chytlo velmi rychle, znenadáni a bez jakéhokoliv rozumného podnětu.¹⁵²

Zachytit v knize to, že královna není mrtvá, ale jen schovaná v domě po dobu těch 16 let, je velice složité. Dílo je hlavně soustředěno na vztah otce a dcery, a je dosti úzkostlivé, co se týče incestních vztahů.¹⁵³

Nemoc melancholie je zde viditelná na králově neustálém smutku ze ztráty ženy a dcery. Mánie se u této postavy projevuje především apatií vůči vnějšímu světu. Jeho představy o tom, že ho jeho žena podvedla, jsou natolik živé, až si myslí, že jsou reálné, a podle toho jedná. Tato choroba má vliv na jeho vnímání, které je klamavé. Hlavní příznak jeho nemoci je, že se mu věci nejeví, jaké jsou.

Kromě melancholie a mánie se zde objevuje i Foucaultova kategorie „beznadějná vášeň“, kdy je sicilský král zamilovaný do své královny do takové míry, že díky této zamilovanosti vidí věci, které tam ani nejsou. Žárlivost ho dohnala k tomu, že ubližoval nejen všem ostatním kolem sebe, ale hlavně sám sobě.

¹⁵² GRENBLETT, Stephen. *Velký příběh neznámého muže*, s. 322.

¹⁵³ Tamtéž, s. 339.

5. Závěr

Tématem této bakalářské práce byla *Interpretace fenoménu bláznovství v renesanční filosofii a literatuře*. První teoretická část se zabývala vymezením termínu a definováním jednotlivých typů bláznovství - hysterie, mánie, melancholie. Dále vymezila základní charakteristiky renesančního období a zároveň přiblížila myšlení renesančních autorů prostřednictvím vybraných děl, kterými byly *Lod' bláznů* Sebastiana Branta, *Chvála bláznivosti* Erasma Rotterdamského, Ariostův *Zuřivý Roland*, Cervantesův *Důmyslný rytíř don Quijote de la Mancha* a shakespearovská díla *Zkrocení zlé ženy*, *Jak se vám líbí*, *Hamlet*, *Král Lear* a *Zimní pohádka*.

Ve vybraných dílech byly analyzovány postavy, ať už hlavní nebo vedlejší, na jejichž příkladě bylo ilustrováno (dle typologie zmíněné výše), jakou z „chorob“ tito hrdinové trpěli.

Typologie forem bláznovství byla provedena na základě vybraných relevantních děl a ke každému ze segmentů byly přiřazeny charakteristické vlastnosti, dle nichž lze jednotlivé postavy zařadit do jedné či více skupin.

Definice byly uvedeny jak z pohledu lékařských spisů – Paracelsus, Platter a Fernel, tak i z pohledu filosofického – Burton, Foucault, Černoušek. Dále bylo naznačeno, jaký byl pohled na bláznovství v „předlékařském období“ tj. v době, kdy měla církev větší vliv nežli exaktní věda.

Bylo demonstrováno, že stejné nemoci (hysterie, mánie, melancholie), postihovaly postavy nehledě na jejich sociální vrstvu nebo biologické predispozice.

Definovaly se jednotlivé skupiny a druhy bláznovství. Výsledkem analýzy pak bylo zařazení postav z vybraných děl (na základě projevů jejich nemoci) do těchto skupin, čímž byl zároveň naplněn záměr práce.

SEZNAM LITERATURY

Prameny

- ARIOSTO, Ludovico. *Zuřivý Roland*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1974.
- BRANT, Sebastian. *Lod' bláznů*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1514-3.
- BRANT, Sebastian. *Lod' bláznů*. Praha: Odeon, 1973.
- BRANT, Sebastian. DÜRER, Albrecht. *Lod' bláznů*. 1. vyd. Praha, 1972.
- BURTON, R. *Anatomie melancholie*. 1. vyd. Praha: PROSTOR, 2006. ISBN 80-7260-123-7.
- CERVANTES, Miguel de. *Důmyslný rytíř Don Quijote de la Mancha*. 17 vyd. Praha: Odeon, 1966.
- ROTTERDAMSKÝ, Erasmus. *Chvála bláznivosti*. 2. vyd. Praha: D. Noothoven van Goor, 1986. ISBN 510/21/82.6.
- SHAKESPEARE, William. *Komedie*. 1.vyd. Praha: Odeon, 1983. ISBN 01-005-83.
- SHAKESPEARE, William. *Král Lear*. 1.vyd. Praha: Krásná literatura, hudba a umění. 1958.
- SHAKESPEARE, William. *Pět her*. 1. vyd. Praha, 1980. ISBN 01-044-80.
- SHAKESPEARE, William. *Tragédie II*. 1.vyd. Praha: Rudé právo, 1963. ISBN 01-156-63.
- SHAKESPEARE, William. *Zimní pohádka*. Praha: Národní divadlo, 1992.
- SHAKESPEARE, William. *Zkrocení zlé ženy*. 2.vyd. Brno: Atlantis, 2011. ISBN 978-80-7108-322-1.

Sekundární zdroje

- ČERNOUŠEK, M. *Šílenství v zrcadle dějin: Pojednání pro inteligentní čtenáře*. Praha: Grada Avicenum, 1994. ISBN80-7169-086-4.
- DELUMEAU, J. *Hřích a strach: pocit viny na evropském Západě ve 13. až 18. století*. 1. vyd. Praha: Volvox Globator, 1998. ISBN 80-7207-180-7.
- FOUCAULT, M. *Dějiny šílenství: Hledání historických kořenů pojmu duševní choroby*. Praha: Lidové noviny, 1994. ISBN 80-7106-085-2.
- FOUCAULT, M. *Diskurs, autor, genealogie*. 1. vyd. Praha, 1994. ISBN 80-205-0406-0.

FOUCAULT, M. *Psychologie a duševní nemoc*. 1.vyd. Praha -Liberec: Dauphin, 1997. ISBN 80-86019-30-6.

GARIN, E. aj. *Renesanční člověk a jeho svět*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2003. ISBN 80-7021-653-0.

GREENBLATT, S. *Learning to curse: essays in early modern culture*. B.p.v. New York: Routledge, 2007. ISBN 0-415-77160-9.

GREENBLATT, Stephen. William Shakespeare. *Velký příběh neznámého muže*. 1. vyd. Praha, 2007. ISBN 978-80-00-01930-7.

HUIZINGA, J. *Podzim středověku*. 2. vyd. Praha: Paseka, 2010. ISBN 978-80-7432-027-9.

ŠTRÍBRNÝ, Zdeněk. *Dějiny anglické literatury I*. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd, 1987. ISBN 21-030-87.

ŠMAHEL, F. *Mezi středověkem a renesancí*. 1. vyd. Praha: Argo, 2002. ISBN 80-7203-426-X.

Elektronické zdroje

Levinn, Joanna. *Lady Macbeth and the Demonologia of Hysteria* [online]. [2. 3. 2014] Spring, 2002. s. 21-55.

Dostupné z www: (<http://www.jstor.org/stable/30032010>)

Corrigan, Beatrice. Ariosto, Ludovico. *S Preface to the Orlando Furioso* [online]. [5. 3. 2014] Winter, 1976. s. 503-505.

Dostupné z www: (<http://www.jstor.org/stable/478199>)

Reynolds, Barbara. Javitch Daniel. Ariosto Ludovico. *Orlando Furioso* [online]. [5. 3. 2014] American Association of Teachers of Italian. s. 516.

Dostupné z www: (<http://www.jstor.org/stable/47820>)

SHAKESPEARE, William. *Hamlet* [online]. [10. 3. 2014] Městská knihovna v Praze, 2011. s. 4-185.

Dostupné z www: (<http://web2.mlp.cz/koweb/00/03/54/32/10/hamlet.pdf>)

SHAKESPEARE, William. *Jak se vám líbí* [online]. [10. 3. 2014] Městská knihovna v Praze, 2013. s. 4-114.

Dostupné z www: (http://web2.mlp.cz/koweb/00/03/88/41/51/jak_se_vam_libi.pdf)

RESUMÉ

This bachelor's thesis is about Interpretation of Foolishness Phenomenon in Renaissance Philosophy and Literature. Thesis is divided into two parts - teoretical and practical.

Teoretical part is concentrated on characterization of foolishness and to analysis partikular concept of hysteria, mania, which is here analyzed as disease isn't affecting only men, and melancholia, which is described by Robert Burton. Next is described Renaissance era with basic features.

Parctical part is about specific writting from Renaissance era. For example *Ship of Fools* by Sebastian Brant or Shakespeare's writting as King Lear or Hamlet. In this part, are analyzed the writting and gived an account of choosen kind of foolishness.

The aim of this thesis is pointed out presence of the desease in the main charakters and analyzed common elements of this deseases and inclusion them in categories mentioned in theoretical part.

